

І Р И Н А С В Є Ш Н І К О В А

Б У Д И Н О К К О Р Н Я К Т А

БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

UARTLIB.ORG

UARTLIB@GMAIL.COM

УКРАЇНСЬКЕ
ТОВАРИСТВО
ОХОРОНИ
ПАМ'ЯТНИКІВ
ІСТОРІЇ
ТА КУЛЬТУРИ

ЛЬВІВСЬКА
ОБЛАСНА
ОРГАНІЗАЦІЯ

ВИДАВНИЦТВО
«КАМЕНЯР»

СКАРБИ НАРОДНІ

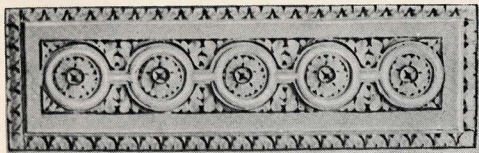
І Р И Н А С В Є Ш Н І К О В А

БУДИНОК
КОРНЯКТА

*

Л Ъ В І В 1 9 7 2

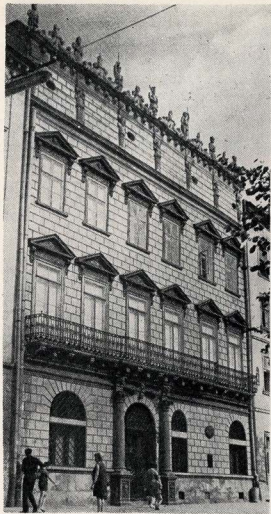
ФОТОНАРИС
ПРО УНІКАЛЬНУ ПАМ'ЯТКУ
ЦИВІЛЬНОЇ РЕНЕСАНСНОЇ АРХІТЕКТУРИ
XVI СТОЛІТТЯ У ЛЬВОВІ

Однією з найвизначніших пам'яток цивільної ренесансної архітектури XVI століття на Україні є будинок Корнякта у Львові. На фоні архітектурно-історичного ансамблю площі Ринок він виділяється своєю монументальністю і палацовим характером. Він цікавий ще і тим, що це одинокий будинок у патриціанському центрі феодального Львова, побудований некатоліком.

Як створювався будинок? Два прізвища в зв'язку з його побудою вписалися в історію міста — замовника Костянтина Корнякта і виконавця архітектора Петра Барбона.

Сім'я Корняктів появилася у Львові в середині XVI століття. Як багатьох заповзятливих людей того часу, їх принадили можливості широкої торгівлі з країнами Сходу і Заходу. Славі Львова, як головного складу східних товарів, особливої переконливості надавали його могутні укріплення. Він був відомий як недосяжна фортеця, що було запорукою відносної безпеки.

Будинок Корнякта
на площі Ринок, 6

Втікаючи від турецького гніту, першим з Греції у Львів прибув Михайло Корнякт, а згодом до нього приєднався молодший брат Костянтин. Брати торгували вином і бавовною. У 1563 році Михайло помер, Костянтин продовжував справу. Його каравани з південними винами та іншими товарами відправлялися в основному в Молдавію і Німеччину, поширюючи зв'язки Львова і підносячи його значення як великого торгового центру.

Корнякт чимало зробив і для міста. Не будучи католиком, він приєднався до пригніченої української частини львівського населення і відстоював його культурно-національні інтереси. Був діяльним членом Ставропігійського братства.

На замовлення Костянтина Корнякта у Львові була збудована одна з найкрасивіших в Європі «корняктівська» ренесансна дзвіниця, яка своїм величним виглядом говорила про стійкість, духовну силу і нескореність українського народу, його прагнення до соціального і національного визволення.

У 1571 році Корнякт купив два міщанські будинки на Ринку, а згодом розширив свою ділянку до нинішньої вулиці Івана Федорова. Мабуть, найбільше значення для нього мали просторі готичні підвали під будинками, які збереглися до сьогодні. Корнякт зразу переніс туди свій склад.

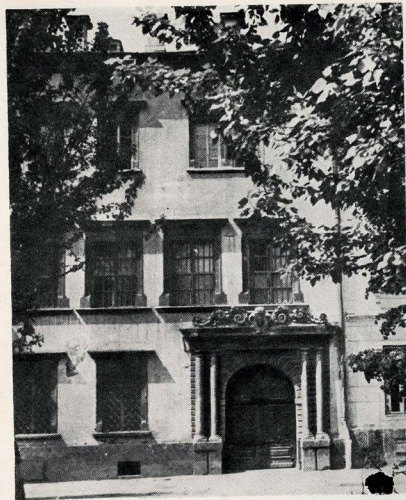
В кінці 70-х років XVI століття старі будинки були розібрані і почалося будівництво нового. Дата його закінчення — 1580 рік — висічена на порталі від вулиці Івана Федорова. Можна сказати, що це один з небагатьох будинків на площі Ринок, який лишився майже незмінним протягом сторіч.

Значно менше відомостей знаходимо про творця будинку архітектора Петра Барбона, якого міські документи іменують Барбон Італікус Муратор.

Прізвище вказує, що він походив з Борбони в Падуанській окрузі Венеціанської республіки. Але коли народився, яку одержав освіту, коли, звідки і чому прибув у Львів — на ці питання поки що відповіді немає. Петро Барбон не був членом львівського будівельного цеху, однак заснував тут будівельну майстерню і мав славу одного з найвизначніших зодчих свого часу. Створені ним у Львові архітектурні шедеври дають уявлення про нього, як про дуже обдаровану багатогранну людину, з доброю професійною освітою і виробничим досвідом. Вони свідчать також про його широкий гуманістичний світогляд, творчу сміливість, художній смак і почуття пропорції.

Джерелом основних відомостей про Петра Барбона є його заповіт з 1588 року. З нього довідуємося, що він жив у Львові на Краківській вулиці, у своїй майстерні займав керівне становище, хоч його спільниками, а може учнями, були такі видатні архітектори, як Павло Римлянин і Амвросій Прихильний. Вони разом з ним добували каміння для будинків, брали участь в окремих роботах. Але Петро Барбон підписував умови, розпоряджався грошми, йому належав інвентар майстерні: знаряддя, коні, воли. В заповіті згадується, що Корняк у той час був йому винен певну суму грошей, яку після смерті Петра Барбона мав сплатити сім'ї. Молода ще, мабуть, дружина архітектора саме сподівалася дитини. Цій дитині він і заповів все своє скромне майно.

Незважаючи на відсутність документального підтвердження авторства проекту будинку, не виникає сумніву, що ним міг бути лише Петро Барбон, який і перед тим мав зв'язки з Корняком. Це саме він, за дорученням Корнякта, знайшов найбільш переконливий мистецький вираз ідей львівських братчиків і збудував дзвіницю Успенської церкви.

Фасад будинку Корнякта від вулиці Івана Федорова

Головний портал
будинку

Маска лева
в центрі portalу

Декоративна деталь
головного portalу

Чоловіча голова —
деталь головного portalу

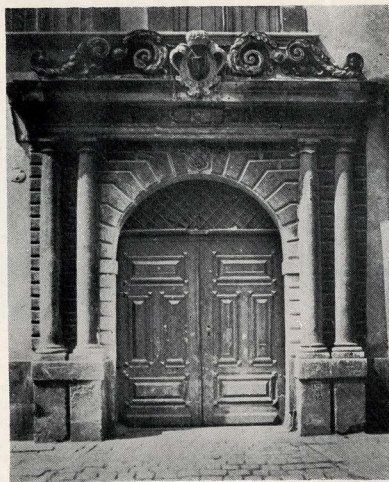
Рельєф
на підставі колони
головного portalу

У свої львівські будівлі Петро Барбон втілює форми вже розвинутого італійського ренесансу, об'єднавши їх творчо зі старовинними традиціями будівництва на західних землях України. Через те його творінням властива така неповторна краса і через те вони так гармонійно вписались в архітектурний ансамбль міста, стали його прикрасою.

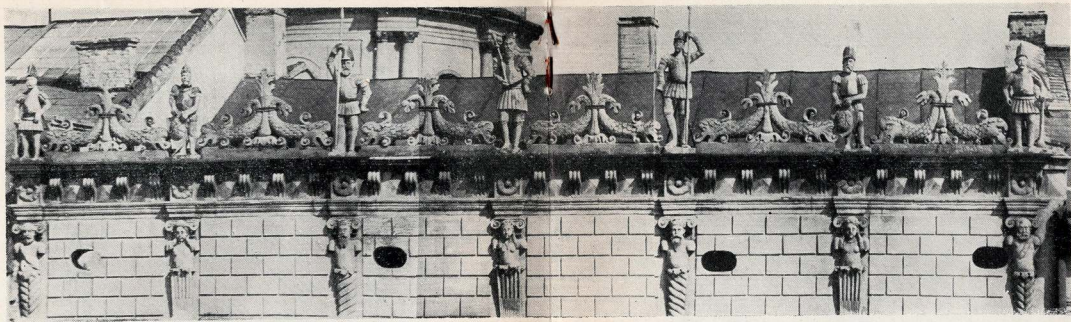
Будинок Корнякта схожий на Авіньйонський палац у місті Монтепульчіано в Італії. Подібність простежується у загальній конструкції, пропорціях, кількості поверхів, рустіці. Своім характером невеликого палацу і внутрішнім планом він нагадує також палац Мадонни в Римі. Одночасно це — жилий будинок львівської патриціанської сім'ї, пристосований до професійних і побутових вимог його власників: на нижньому поверсі вони торгували вином, на верхніх жили самі. Він збудований руками місцевих ремісників, які внесли в його конструкцію свій виробничий досвід. В його орнаменталії простежуються окремі мотиви, до яких споконвіку звикли львів'яни, які вони любили і в яких вбачали приємну для себе оптимістичну символіку. А тому він у європейській архітектурі є єдиним і неповторним.

Триповерховий будинок має дуже характерний фасад, що зацікавлює і хвилює своєю небуденною красою і гармонійністю. Відчувається, що його творці сприймали красу форм, як музичне вухо сприймає мелодію. При багатстві орнаменталії не допущено жодної надмірності, все видається необхідним, не хотілось би нічого змінити.

Повністю рустикованих фасадів на площі всього два: Чорної кам'яниці і цей. На першому поверсі рустиковану поверхню прорізують отвори порталу і трьох неоднакових вікон. Вони розміщені несиметрично. Пересунутий дещо вліво портал ділить стінку на дві

Портал від вулиці Івана Федорова

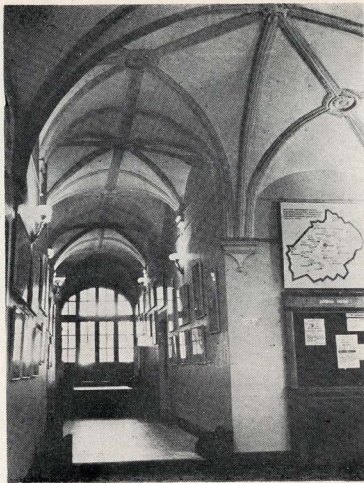
Частина фасаду — аттик XVII століття

нерівні частини, на яких з одного боку міститься одне велике вікно, з другого— два: велике і мале. Ця продумана асиметричність не порушує, а навпаки, збільшує гармонію композиції і підносить її естетичне враження.

Перші поверхи міських будинків у той час були часто масивнішими і більш закритими від верхніх— для захисту їх жителів від можливої небезпеки. Це були часи, як каже один з дослідників Львова, коли кров була дешевша від вина, а людина — дешевша

від коня. Тому на першому поверсі будинку було менше вікон і вони були захищені ґратами.

Особливої декоративності вимагав портал, який в ренесансній архітектурі бував інколи найбільшою прикрасою фасаду. Про значення порталів свідчить факт, що іспит на майстра в малярському цеху передбачав обов'язкове виконання моделі portalу або воріт з гіпсу. Масивні двері і віконце над ними мали також оборонне значення.

Ренесансний вестибюль першого поверху

Портал будинку Корнякта обрамлений двома колонами з коринфськими капітелями. Сперте на колонах завершення порталу під балконом багато декороване. Його фриз прикрашає різьба по каменю: в центрі — маска лева, від якої відходять два фестони з гірляндами, що опускаються вниз. По боках над колонами вирізьблені дві чоловічі голови, що привертають увагу своїм слов'янським характером. Вони мають добродушні обличчя, зморщене чоло, піднесені брови і великі опущені вниз вуса. Дивлячись на них, немов бачимо тих веселих львівських громадян, що виходили колись звідси в доброму настрої, скуштувавши корняктивського вина.

Асиметричність першого поверху становить прийнятний контраст з витриманою ритмічністю другого і третього поверхів. На кожному з них чітко розміщено по шість вікон, завершених трикутними орнаментованими фронтончиками. На другому поверсі вздовж цілого фасаду проходить вузький балкон на консолях, що підкреслює характерний горизонтальний розподіл фасаду. Вся композиція увінчується добудованим у XVII столітті багатим аттиком, основою якого є висока рустикована стінка первісної конструкції. В добу Ренесансу такі високі стінки на завершення фасадів були дуже поширеними в міському будівництві. Крім декоративного вони мали оборонне призначення. Одноманітність цієї стінки переривають сім каріатид і атлантів — жіночих і чоловічих погрудь на жолобоканих і кручених пілястрах. На них спирається архітрав і іонічний фриз з консолями, вище — сім кам'яних скульптур: шість з них — це лицарі в шоломах, з мечами, щитами і списами в руках, сьома, центральна, — фігура короля. Між постатями лицарів групи дельфінів повторюють один з улюблених декоративних мотивів старовинного Львова. Дельфіни нагадували про далекі подорожі і тим

символізували широкі торговельні зв'язки Львова. А може, вони приносили щастя й успіх у торгівлі?..

В усій композиції заслуговує уваги тонкий розрахунок її членувань і співвідношення їх між собою. Завдяки цьому, при порівняно невеликих масштабах будівлі створюється враження її величності і монументальності.

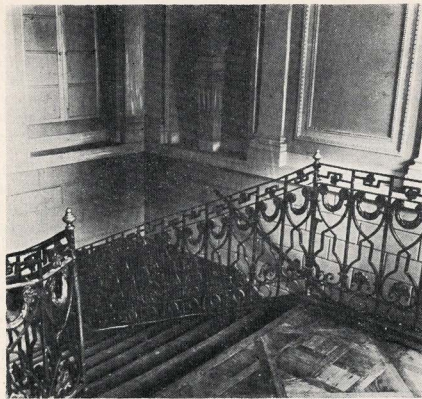
Елегантно, хоч значно скромніше, оформлений фасад від сьогоднішньої вулиці І. Федорова, з широким порталом, через який був кінний заїзд у внутрішнє подвір'я будинку.

Не менш цікавий і інтер'єр будинку. Довгий неправильної форми вестибюль з ренесансним нервюрним склепінням ділить його на дві нерівні частини. З правого боку містяться два великі ренесансні зали: фронтоний і так званий корняктивський, вікна якого виходять на подвір'я, з лівого — готичний зал і сходові клітка.

Готичний зал заслуговує особливої уваги, оскільки він єдиний у Львові і на Україні. Це залишок готичного будинку XV століття, розібраного перед побудовою палацу. Зал має характерне гостролуке готичне склепіння, що чарує своєю суворою красою. Повнолуке вікно перероблене, мабуть, з первісного готичного, щоб не псувати гармонії фасаду.

Первісний вигляд сходової клітки невідомий, в кінці XVIII століття її оформлено в стилі пізнього класицизму. З XVIII століття також походить кована залізна балюстрада на сходах, зроблена львівськими майстрами, прізвища яких до нас не дійшли.

Сходові клітка веде до залів другого поверху, так званих королівських. Свій початковий вигляд ці зали втратили ще під час реставрації 1678 року, коли їх пристосували до своїх вимог нові власники будинку. В стилі пізнього класицизму зали оформлено в кінці XVIII століття під час реставрації, про яку говорить мемо-

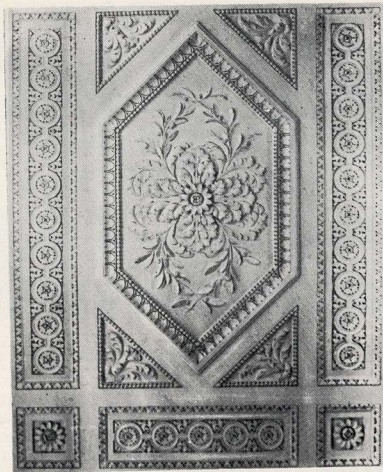
Сходові клітка. Залізна балюстрада XVIII століття

ріальна дошка над дверима. Деякі роботи проводились у будинку і на початку XIX століття. В орнаментатії залів багато цікавого: ліплення стель і стін, викладених штучним мармуром, стародавні дзеркала, обої, мармурові каміни, художній паркет. Ці зали в будинку оформлені найбагатше, це палацовий інтер'єр кінця XVIII століття в мініатюрі.

Кращі зразки ренесансної архітектури надихнули авторів будинку створити в ньому прекрасне просторе подвір'я з триярусними відкритими галереями, що чарують ритмом аркад, спертих на колонах тосканського ордеру. Це єдине у Львові і на Україні подвір'я в стилі італійського Ренесансу. Вражає гармонійність його пропорцій. Масивні, легко опуклі форми колони першого поверху замінюються на наступних поверхах стрункішими і більш граціозними колонами, які на третьому поверсі завершуються іонічними капітелями. Дуже гарний також внутрішній вигляд галерей з характерними склепіннями; внизу під ними тінь і прохолода, наверху вони залиті світлом, сонцем, повітрям. Елементи тосканського ордеру в архітектурі подвір'я, деякі мотиви орнаментатії дозволяють припускати творчу участь Павла Римлянина у спорудженні будинку.

Спочатку, очевидно, галереї оббігали навколо цілого подвір'я, пізніше з одного боку був збудований триповерховий флігель службового призначення.

У 1623 році, як і багато інших будівель у місті, будинок Корнякта перейшов у власність ченців, ним заволодів орден кармелітів, який в 1640 році продав його родині Собеських. У 1686 році в цьому будинку відбувся важливий політичний акт — урядом шляхетської Польщі був ратифікований мирний договір між Росією і Польщею, так званий «Вічний мир», підписаний у Москві 6 травня того ж року.

Плафон. Ліплення, початок XIX століття

Так званий тронний зал,
в якому був підписаний «Вічний мир» (1686 рік)

5 жовтня 1686 року у Львів прибуло російське посольство на чолі з Б. П. Шереметевим, яке супроводжував величезний почет — понад тисячу чоловік. Для розміщення їх було найнято двадцять підміських садіб на Краківському і Галицькому передмістях, а також сусідні з будинком Корнякта будинки № 7, 8 і 9. Для більшої зручності між цими будинками були тоді пробиті отвори в стінах і створені переходи, які їх об'єднали.

Зал експозиції
«Розквіт радянської культури і науки»

22 грудня весь Львів вийшов на вулиці подивитися на урочистий переїзд російських послів у королівський палац для офіційної церемонії, яка відбулась у невеликому так званому тронному залі на другому поверсі будинку. Довготривала боротьба українського народу за визволення з польсько-шляхетського гніту дала частково позитивний результат. Унаслідок підписання «Вічного миру» Лівобережна Україна з Києвом відійшли до складу Росії.

Галерея другого поверху подвір'я

Портал в галереї другого поверху

Однак західноукраїнські землі залишилися під владою шляхетської Польщі, уряд якої, на вимогу Б. Шереметева, змушений був гарантувати православному українському населенню свободу віросповідання. Проте ця гарантія лишилася на папері, національно-релігійний утиск, насильне насадження унії тут продовжувались.

Минали сторіччя, змінювалось обличчя старовинного Львова. Площа Ринок перестала бути центральною в місті, багато ровесників будинку Корнякта на ній вже не існують, інші втратили свою колишню красу. Будинок Корнякта також зазнав багато пошкоджень; часто змінювались його власники, не всі вони дбали про його добрий вигляд. У 1908 році будинок Корнякта в дуже занедбаному стані придбало місто і після реставрації призначило його на приміщення музею, який діяв до 1939 року. У 1940 році постановою Ради Народних Комісарів УРСР від 8 травня тут був створений Львівський державний історичний музей — перший державний український музей на західноукраїнських землях.

Понад шістдесят років будинок Корнякта служить благородній справі збереження народних скарбів — пам'яток історії і культури. Тут зберігаються великі колекції старовинної холодної і вогнепальної зброї, на подвір'ї стоять гармати і дзвони, відлиті львівськими майстрами в XVI—XVII століттях, відомий львівський стовп кари XVI століття та інші пам'ятки давнини. Але в основному в залах будинку розміщена експозиція історії радянського суспільства від возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР до сьогодні. Відвідувачі знайомляться з величезними соціалістичними перетвореннями, які відбулися на цих землях у роки Радянської влади.

Розвиток промисловості і сільського господарства на базі передової техніки, продукція великих промислових підприємств Львівщини, зріст робітничих кадрів, розквіт науки і культури в післявоєнний період — ось основний зміст експозиції.

Цікаво, хвилює у великих залах старого будинку. Струменями бурхливого життя і молодості в них вливаються тисячі юнаків і дівчат, школярів, студентів. Вони приносять сюди свою велику радість, насагу, упевненість у світлому майбутньому і бажання зробити в нього свій вклад.

72С(С2)1

С24

Редактор
І. Комков
Художнє оформлення
Л. Морозова
Технічний редактор
Ц. Буркатовська
Коректор
С. Молдавська
Фото **А. Цитовича**

На першій сторінці обкладинки:
Ренесансне подвір'я з галереями

Свешникова Ирина Александровна
ДОМ КОРНЯКТА
(На українском языке)

Здано до набору 20/X 1971 р.
Підписано до друку 4/II 1972 р.
Формат 60×90^{1/2}. Папер, арк. 0,58.
Друк, арк. фіз. 1,16. Авт. арк. 0,43.
Видавн. арк. 0,83. БГ 10467
Зам. 1163. Тираж 5000.
Папір крейд. Ціна 10 коп.
Видавництво «Каменярь»,
Львів, Підвальна, 3.
Друкоffsetна фабрика «Атлас»
Комітету по пресі
при Раді Міністрів УРСР,
Львів, Зелена, 20.

10 коп.

